नैतिकी शक्तिः

◆ (सं) प्रतिमा, बेङ्गलूरु

आसीत् पुरा चक्षवेणनामा राजा । धर्मात्मा दया-गुणसम्पन्नः सः विरक्तः अपि । प्रजासु केनचित् यदि दोषः क्रियेत तर्हि चक्षवेणस्य चक्रं तं दण्डयति स्म । अथ कदाचित् तस्मिन् राज्ये महान् उत्सवः प्रवृत्तः । तत्र भागं वोढुं देशस्य नानाकोणेभ्यः विदेशेभ्यः च वणिजः आगताः । तेषां पत्न्यः चक्षवेणपत्नीं दृष्ट्वा अवदन् - ''महाराज्ञ्याः भवत्याः एतत् संन्यासनी-जीवनं कथं शोभेत ?'' इति ।

एतत् श्रुत्वा प्रभाविता महाराज्ञी पतिम् अवदत् - ''मह्यं महाराज्ञ्याः स्तरानुगुणानि वेषभूषादीनि आवश्यकानि'' इति ।

''सामान्यजीवनम् एव आवाभ्यां प्रतिज्ञातं खलु ?'' इति अवदत् राजा ।

राज्ञी एतत् न अङ्गीकृतवती । तदा अनन्य-गतिकः राजा - ''लङ्कां गत्वा रावणं मम आदेशं श्रावयित्वा विंशतिं स्वर्णमुद्राः उपायनरूपेण आनयतु भवान्'' इति उक्त्वा मन्त्रिणं कञ्चित् प्रेषितवान् ।

सः मन्त्री गत्वा रावणं चक्षवेणस्य सन्देशं श्रावितवान् । एतत् श्रुत्वा रावणः उच्चैः अहसत् । ''कश्चन चक्षवेणः नाम राजा माम् आदिशति !! कथम् इदं युज्येत ?'' इति सोपहासम् अवदत् ।

तत् श्रुत्वा मन्दोदरी अवदत् - ''अहं तं जानामि । सः यत् अपेक्षेत तस्य दानं वरम् । तस्य चक्रस्य महिमा अपारः'' इति ।

''तस्य चक्रं मां किं वा कुर्यात् ? देवेन्द्रः अपि मम प्रतापात् भीतः भवति'' इति सगर्वम् अवदत् रावणः ।

''तस्य सात्त्विकः प्रभावः अनन्यः । श्वः तं प्रभावम् अहं प्रत्यक्षं दर्शयिष्यामि'' इति अवदत् मन्दोदरी ।

अनन्तरदिने प्रातः सा प्रासादस्य पुरतः धान्यानि विकीर्णवती । तस्य खादनाय पक्षिणः आगताः । 'चक्ष-वेणमहाराजस्य सूचना । धान्यानि न खादनीयानि' इति तया यदा उक्तं तदा सर्वे पक्षिणः खादनं स्थगितवन्तः । 'चक्षवेणस्य अनुज्ञा - धान्यानि खाद्यन्ताम्' इति यदा उक्तं तदा सर्वे पक्षिणः खादनम् आरब्धवन्तः । 'रावणस्य आज्ञा । धान्यानि न खादनीयानि' इति यदा उक्तं तदा एकः अपि पक्षी खादनं न अस्थगयत् । पुनः 'चक्षवेणस्य आज्ञा । धान्यानि न खादनीयानि' इति यदा उक्तं तदा पक्षिणः पुनः खादनं स्थगितवन्तः । किन्तु एतद् अश्रुतवान् कश्चन बधिरः पक्षी धान्यानि खादन् एव आसीत् । तदा अदृश्यतया आगतेन चक्रेण तस्य कण्ठः कर्तितः । एतत् दृष्ट्वा महत् आश्चर्यम् अनुभवन् रावणः स्वर्णमुद्राः दत्त्वा मन्त्रिणं प्रेषितवान् ।

मन्त्रिणा आनीताः स्वर्णमुद्राः दृष्ट्वा अत्याश्चर्यम् अनु-भवन्ती चक्षवेणस्य पत्नी - ''महाप्रतापी चक्रवर्ती रावणः अपि किं भवत्तः भीतः भवति ?'' इति अपृच्छत् ।

तदा चक्षवेणः अवदत् - ''धर्मस्य शक्तिः एषा । निस्स्पृहतया जीवनात् एतादृशी शक्तिः प्राप्यते । अल्पा अपि याचना एतां शक्तिं नाशयेत्'' इति ।

तदा चक्षवेणस्य पत्नी स्वर्णमुद्राः भूमौ संस्थाप्य - ''एताः रावणाय प्रत्यर्प्यन्ताम् । भवति शक्तिः अक्षीणतया भवेत् इत्येव मम अपेक्षा'' इति अवदत् ।

चक्षवेणस्य मुखात् मन्दहासः निर्गतः ।